

Inhoud

Ten geleide	9
Voorwoord	11
1 De weerbarstige puber	13
<i>Roel de Groot</i>	
1.1 Inleiding: de weerbarstige puberteit	14
1.2 Perspectief: de vier fasen nader belicht	15
1.3 Grensoverschrijdend gedrag	20
Literatuur	25
2 Seks doe je met je lichaam	27
<i>Liesbeth Woertman & Femke van den Brink</i>	
2.1 Inleiding	27
2.2 Lichaamsbeeld	28
2.3 Seksueel gedrag van jongeren in Nederland	30
2.4 Wat verstaan we onder seksuele grensoverschrijding?	31
2.5 Rol van ouders	32
2.6 Samenvattend	33
Literatuur	34
3 Puberteit en adolescentie in het perspectief van sekseverschillen	37
<i>Martine F. Delfos</i>	
3.1 Sekseverschillen en gender	38
3.2 Biologische puberteit	41
3.3 Psychologische puberteit	44
3.4 Identiteitsvorming	46
3.5 Vrienden maken	48
3.6 Onderwijs en sekse	49
3.7 Maatschappelijke vernieuwing	49
Literatuur	51
4 Seksuele beleving tegen een culturele achtergrond	53
<i>Bram Frouws & Paul Poortvliet</i>	
4.1 Inleiding	53
4.2 Het onderzoek van Research voor Beleid	53

4.3	Sfeer van vertrouwen	55
4.4	Seksuele belevingswereld	55
4.5	Seksueel grensoverschrijdend gedrag	58
4.6	De culturele achtergrond	62
4.7	Concrete interventies	64
4.8	Conclusie	68
	Literatuur	70
5	Biologische factoren bij riskant middelengebruik door jongeren	71
	<i>Anja C. Huizink</i>	
5.1	Inleiding	71
5.2	Adolescentie en experimenteren met middelen	71
5.3	Middelengebruik door Nederlandse jongeren	72
5.4	Middelenmisbruik, middelenafhankelijkheid en riskant middelengebruik door adolescenten	74
5.5	Biologische aanleg voor verslaving	77
5.6	Stress als biologisch mechanisme	77
5.7	Relatie tussen stress en middelengebruik	78
5.8	Relatie tussen stress en riskant middelengebruik van adolescenten	79
5.9	Implicaties voor preventie en interventie	80
	Literatuur	82
6	Pubers, media en seks	85
	<i>Peter Nikken</i>	
	Samenvatting	85
6.1	Inleiding	85
6.2	Het media-aanbod voor jongeren	86
6.3	Het media-beïnvloedingsproces	88
6.4	Wat mediaseks bij jongeren kan doen	90
6.5	Conclusie	95
	Literatuur	97
7	Middelenmisbruik en comorbiditeit	101
	<i>Patricia J.M. van Wijngaardsen-Cremers,</i> <i>Marjan Hansman-Wijnands & Rutger Jan van der Gaag</i>	
7.1	Verslaving als een psychiatrische stoornis: geïntegreerd behandelmodel	101
7.2	Ontwikkeling van verslavingsgedrag	101
7.3	Wat wordt er verstaan onder comorbiditeit?	104
7.4	Consequenties voor de zorg	105
7.5	Naar een geïntegreerd behandelmodel vanuit de praktijk bekeken	106
7.6	Conclusie	111
	Literatuur	112

8	Grensoverschrijdende pubers	115
	<i>Iris Hilderink, Marijke Dijkstra & Els Bransen</i>	
8.1	Inleiding	115
8.2	Wat is een lichte verstandelijke beperking?	116
8.3	Waarom vraagt middelengebruik door deze groep extra aandacht?	118
8.4	Preventie van problematisch middelengebruik door jongeren met LVG	119
8.5	Wat is het bestaande aanbod?	123
	Literatuur	128
9	Grensoverschrijdend gamegedrag bij jongeren	131
	<i>Erno Mijland & Herm Kisjes</i>	
9.1	Inleiding	131
9.2	Grensoverschrijdend?	131
9.3	Waar ligt de grens?	132
9.4	De intensiteit van het gamen	133
9.5	Signaleren van problemen bij gamen	133
9.6	Oorzaken van problemen bij gamen	137
9.7	Wat is gameverslaving?	139
9.8	Adviezen voor (ortho)pedagogische begeleiders	141
9.9	Besluit	145
	Literatuur	146
10	Adolescenten met obesitas	147
	<i>Caroline Braet, Ellen Moens & Sandra Verbeken</i>	
10.1	Inleiding	147
10.2	Psychologische achtergronden bij het opzetten van een behandeling voor overgewicht	148
10.3	Richtlijnen voor behandeling: gegevens uit onderzoek	154
10.4	De anamnese	156
10.5	Behandelstrategieën	159
10.6	Besluit	162
	Literatuur	164
11	Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag:	
	balanceren tussen openheid en normen stellen	169
	<i>Kristin Janssens, Hanneke Felten & Erika Frans</i>	
11.1	Inleiding	169
11.2	Seksualisering en seksueel grensoverschrijdend gedrag	170
11.3	Uitgangspunten	173
11.4	Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag: waar hebben we het over?	175
11.5	Prevalentie in Nederland	178
11.6	Wat maakt jongeren kwetsbaar en wat maakt hen weerbaar?	178

Grensoverschrijdend gedrag van pubers	
11.7 Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag beoordelen	183
11.8 Seksueel (grensoverschrijdend) gedrag: laissez faire of begrenzen?	186
11.9 Discussie	189
Literatuur	195
12 Opvoeden van pubers: complexe kunst	197
<i>Mariet Clerkx, Roel de Groot & Frits Prins</i>	
12.1 Een veilige basis	198
12.2 Een veranderde maatschappelijke omgeving	199
12.3 Toenemende welvaart als bron van zorg?	201
12.4 Puberteit in historisch perspectief	202
12.5 Opvoeden in het gezin	204
12.6 Opvoeden is een kunst	207
12.7 Besluit	208
Literatuur	209
Over de auteurs	211
Bijlage	217